

ÜNİVERSİTE FİKRİ*

Michael OAKESHOTT

Tercüme: Ömer ASLAN**

İnsanların “idealler” ve “amaçlar” dedikleri şeylerin hiçbir zaman insanoğlu’nun davranışlarının kaynağı olmadığı benim favori teorilerimden biridir. Amaçlar ve idealler, gerçek kaynağını belli şeyleri yapma eğilimi ve bunların nasıl yapılacağına bilgisinin oluşturduğu insan davranışının (conduct) kısaltılmış ifadeleridir. İnsanoğlu, durağan halden harekete erişilmesi planlanan bir hedef onu motive ettiğinde geçmez. Hayatta olmak zaten başlı başına kesintisiz aktif olma halidir. Belli aktivitelere yakıştırdığımız hedefler yalnızca şu ya da bu aktiviteye nasıl girişeceğimize dair bilgimizin özetidir.

Bu “Bilim” dediğimiz aktivite için de geçerlidir. Bilimsel aktivite daha önceden tasarlanmış bir amaç yolunda ilerleme değildir, bilimin neye ulaşacağını ne bilebilir ne de hayal edebiliriz. Bilimsel aktiviteye başlamadan önce aklımızda oluşturduğumuz ve belli bir ana dek başar-

---

* Michael Oakeshott’ın bu makalesi ilk olarak 1950 yılında Liberal Öğrenimin Sesi: Michael Oakeshott’un Eğitim Üzerine Düşünceleri [The Voice of Liberal Learning: Michael Oakeshott on Education] isimli kitapta yer almıştır. Burada çevirisinin yapıldığı şekliyle Academic Questions dergisinin Mart 2004, 17. cildinin 1. sayısında yer almıştır.

** Bilkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü, Doktora Adayı.

dıklarımızı değerlendirmemize yarayacak standardı bize verecek bir mükemmel nokta yoktur. Bilim dediğimiz şeyi bir arada tutan ve ona kuvvet ve yön sağlayan şey erişilmeye çalışılan ve en baştan beri bilinen bir amaç değil, bilim insanlarının bilimsel bir araştırmanın nasıl yürütüleceğine dair bilgileridir. Bilim insanlarının bu doğrultudaki arayışları ve amaçları yukarıda bahsi geçen bilginin içinde doğarlar, bu bilginin haricinde bir yerden gelip bilimsel aktivitenin bilgisine eklenmezler. Örneğin, bir aşçı işe koyulmadan önce kafasında bir turta fikri olan, aktivitesinin amacını da kafasındaki bu turta fikrini gerçekleştirmek olarak belirleyen kimseye denmez; aşçı aşçılık becerisine sahip olan adamdır, ki projeleri ve başarıları da bu beceriden doğar. Yani bir kişi hayatta bir “misyonu” olduğunu ve hareketlerinin kendisinde gördüğü bu misyon doğrultusunda şekillendiğini düşünebilir. Aslında böyle bir adamın kendisinin misyonundan doğduğuna inandığı hareketleri, nasıl davranması gerektiğine dair bilgisinden ve bu çizgide davranmaya çalışmasından başka şeyler değildir. “Misyon” olarak adlandırdığı şey ise aslında bu bilgi ve çabanın kısa ifadesi olmaktan ibarettir.

İşte bu nedenlerle, üniversite’nin “fonksiyonu” ve “misyonu”na dair günümüzdeki tartışmalara anlam veremiyorum. Demek istenileni anladığımı sanıyorum ama üniversitelere dair misyon ve fonksiyon kelimelelerini içeren söylem bana pek de doğru gelmiyor. Bu retorik bir tür kolay düzenek olan, paranız varsa yarın kurabileceğiniz, “amacı ne?” sorusuna cevap alabileceğiniz, adına da üniversite denen bir şeyin var olduğu varsayımına dayanıyor. Günümüzde üniversitelerin, “fonksiyon”larına dair net olmadıkları iddiası üniversitelere yöneltilen eleştirilerden birini oluşturmakta ve bu beni hiç şaşırtmıyor. Üniversitelerin eleştirilecek pek çok eksiği var pek tabii ki, ancak “fonksiyonları”nın müphem olduğu eleştirisi üniversitenin ne olduğunun doğru anlaşılmasından kaynaklanıyor. Üniversite bir sonucu üretmek veya belirli bir hedefe ulaşmak amacı taşıyan bir makine değildir; üniversite bir insan etkinliği tarzıdır. Eğer üniversiteler kendileriyle bebek dilinde konuşulması gereken cahil insanlara hitap etmek isteselerdi belirli bir amaç güttükleri şeklinde reklâm yaparlardı, kendilerine gelenleri benimseme imkânları konusunda güvensiz olsalardı olumlu ama önemsiz yanlarını öne sürmekten çekinmezlerdi. Ancak bana göre üniversitelerimiz bunları yapmalarını gerektirecek kadar dibe batmış değil. Belki ne amaçla var olduklarının farkında olmayabilir, “fonksiyonları” konusunda kararsız olabilirler ancak

sahip oldukları çok daha önemli bir şey var ki o da üniversite olmanın bilgisidir. Bu bilgi ise doğanın onlara hazır şekilde sunduğu bir armağan değil, gelenekten gelen, dolayısıyla kazanılması gereken, her zaman yanlış ve cehaletle karışmış halde bulunan, kaybedilmesi de gayet tabii mümkün olan bir bilgidir. Ancak bu tür bir bilginin incelenmesiyle [ki ben bu tür bilginin kaybedilmediğine inanıyorum] üniversite “fikri” diye adlandırabileceğimiz şeyi keşfetmeyi umut edebiliriz.

Üniversite belirli bir etkinliğe girişmiş bir takım insandır. Buna Orta Çağlarda Studium denirdi, biz de ona “öğrenim meşgalesi” [pursuit of learning] diyebiliriz. Bu etkinlik medeni yaşamın faziletlerinden ve niteliklerinden birisidir. Herhangi bir medeni toplumda âlim [scholar] şair, rahip, asker, siyasetçi ve iş adamının yanında yerini alır. Ancak böylesi bir etkinlik üniversitenin tekelinde de değildir. Münzevi bir âlim, belli bir öğrenim dalında ün yapmış bir akademi, küçük yaştaki çocuklar için kurulmuş bir okul hep bu etkinliğin katılımcılarından. Ancak bunların her biri kendi başlarına hayranlık uyandırıcı ise de, bir üniversite değildirler. Üniversiteyi benzer etkinliğin yürütüldüğü diğer yerlerden ayıran şey öğrenme meşgalesinin kendine has bir tarzda devam ettirilmesidir. Üniversite her biri belirli bir öğrenim dalına kendini adanmış âlimlerden oluşan kolektif bir yapıdır. Böylesi bir yapının karakteristik özelliği orada yürütülen öğrenme meşgalesinin yardımlaşma yürütülen bir teşebbüs olmasıdır. Bu tür bir grup birbirleriyle ya ara sıra buluşan ya da hiç buluşmayan, dünyanın farklı yerlerine saçılmış üyelere oluşmaz; aksine bir üniversitenin üyeleri birbirleriyle yakın temas halindedir. Dolayısıyla, üniversitenin mekân olma özelliği onun bir parçasıdır. Bunlara ek olarak, üniversite bir öğrenim yuvasıdır, bir öğrenme geleneğinin muhafaza edildiği ve yayıldığı, öğrenme meşgalesinin parçalarının bir araya geldiği yerdir.

Üniversiteyi oluşturan âlimlerden bazıları zamanlarının tamamını öğrenme meşgalesine ayırırken, diğerleri bilgiyi bu âlimlerle yaptıkları sohbetler yoluyla edinirler, sonuçta ise tüm dünya bu âlimlerin yazdıklarından yararlanabilir. Bu tür âlimlerin olmadığı yere üniversite demek uygun olmayacaktır. Diğer âlimler ise hem öğrenme hem de öğretme işine girişebilirler. İşte bu pedagojik teşebbüsün devam ettiği belirgin tarz da üniversitenin ayırt edici özelliklerindedir. Kendilerine bir şeyler öğretilmesi için üniversiteye gelen kişiler [öğrenciler] acemi olmadıklarını kanıtlamak durumundadırlar. Onlar yalnızca o ana dek öğrendikle-

rini hocaları önünde göstermek durumunda olmayacak, aynı zamanda kendilerine daha sonra teste tabi tutulacakları bir ders programı da verilecek ve başarı durumlarına göre bir derece tevcih edilecektir. Şu halde üniversiteyi oluşturan üç sınıf vardır: âlim, aynı zamanda öğretmen de olan âlim ve üniversiteye öğretilmeye gelenler. Bu üç sınıfın varlığı ve aralarında devam eden ilişkiler öğrenim meşgalesi dediğimiz geniş olayda üniversitenin ayrıcalıklı konumunu belirler.

Bu üç sınıfın etkinliğini göz önüne almak gerekirse, bilgi'nin [information] elde edilmesiyle öğrenme meşgalesi arasındaki fark konuya biraz aşına olanlarca hemen teslim edilecektir. Bu ince bir farktır, zira yanlış bilgiye sahip kimseye bilgili insan denemez. Ancak bir âlim üzerinde etraflıca düşünmediği önemsiz şeyleri devşiren kimseden çok daha fazlasıdır. Âlim ne aradığı hakkında fikir sahibi olan, bildiği ve bilmediği şeyler arasında ayırım yapabilen kimsedir. İnsanların "acınası bilgiç" diye nitelendirdikleri kimseleri hor görmesi yanlıştır çünkü âlimin etkinliğini etkinliğin sonuçlarının pratikte uygulanabilir olup olmadığına göre değerlendirmektedir, böyle bir pratik değeri bulamayınca da âlimin detaylara gereksiz kafa yordüğünü düşünür. Ancak âlimin etkinliğini değerlendirmekte kullanılan bu ölçü yanlıştır. Kınanması gereken, pratikte kullanımı olmayan bilginin peşinde koşmak ya da ilimde kaçınılmaz olan detaya dikkat etmek değil bazen ilmin içine düştüğünü bildiğimiz öğrenim kırıntılarının arasında belli belirsiz ilerlemeye, yolunu bulmaya çalışmaktır. Bu da aslında tahmin edildiği kadar sık olmamaktadır, en azından üniversitede olma olasılığı diğer yerlerdekine oranla daha azdır.

Öğrenim dünyasını neyin oluşturduğunu belirlemenin basit bir yolu gözükmemektedir. Pratik kullanım gibi kolay bir neden öne sürmek mümkün değildir. Öğrenimi oluşturan kısımlar önceden tasarlanmış bir amacı değil, ağır ağır değişen bir geleneği temsil ederler. Yıllar geçtikçe yeni çalışmalar ortaya çıkar, eskiler yeni çalışmalarla dirsek teması halinde olur ve böylece yenilenirler. Kaçınılmaz olarak her âlim bir nevi seçtiği sahada ilerlemeye çalışan bir uzmandır. Ancak bu sahanın çok dar olduğu da nadiren görülür çünkü bir âlimi sık sık bir çalışmadan diğerine geçerken, kendi ana sahası dışında kalan alanlarda da bir şeyleri kurcalarken görürüz. Bununla birlikte öğrenim meşgalesi bölük pörçük bir girişim izlenimi uyandırabilir. Bu izlenimin konuya yalnızca dışarıdan bakanlarca edinildiğinden şüphelenilecek olsak bile, öğrenme meşgalesine bir bütünlük sağlayacak bir üst birleştirici gücün gerekli olup

olmadığı düşünülebilir. Örneğin, öğrenim dünyasının parçaları arasındaki ilişkiyi net biçimde ortaya koyacak bir haritaya ihtiyacımız yok mudur? Tüm bu öğrenim dünyasını bir arada tutacak ufak da olsa bir tutkal fena mı olurdu? Bu tür soruları sormaya en meyilli kimseleri çok acil bir ihtiyacı karşıladıklarını sanarak bilimler arasındaki boşlukları nereye atsanız yapışacak bir dağınık bütün olan, kültür adını verdikleri şeyle doldurmaya çalışırken görüyoruz. Ancak bu kimselerin hem teşhis hem de tedavileri bir yanlış algılamadan kaynaklanıyor.

Öğrenim dünyasının bir arada kalmak için dışarıdan getirip atacağımız herhangi bir çimentoya ihtiyacı yok çünkü bu dünyanın parçaları tek bir manyetik sahada hareket eder ve arabuluculara ihtiyaç ancak ana akım gereksiz yere kesildiğinde ortaya çıkar. Öğrenim meşgalesi katılımcıların en iyi yeri kapmak için yarıştıkları bir yarış hali değildir. Bir tartışma ya da sempozyum da değildir; bir sohbetir [conversation]. Ve bir üniversitenin (birçok çalışmanın devam ettiği bir yer olarak) kendine has fazileti sohbet olma özelliğini göstermesi, orada üretilen her çalışmanın, tonu otoriter ya da gürültülü değil mütevazı ve hoşsohbet bir ses olarak ortaya çıkmasıdır. Bir sohbetin oturum başkanına ihtiyacı yoktur, daha önceden belirlenmiş bir akışı da bulunmaz, sohbet sona ermez çünkü her defasında ertesi gün devam ettirmek üzere bir kenara konur. Dolayısıyla farklı sesleri oluşturan çalışmaların bütünlüğü dışarıdan dayatılmaz, çıkan seslerin kalitesinden kaynaklanır ve sohbetin değeri katılanların akıllarında bıraktığı kalıntılarda gizlidir.

Şu halde âlim öğrenim etkinliğine nasıl girişeceğini bilen kimsedir; onun sesi bir rahibin ya da bir okutmanın [instructor] sesi değildir. Ancak âlimler arasında öğretmenlerin bulunması ve üniversitenin birilerinin bir şeyler öğrenme beklentisiyle gidebileceği bir yer olması gerekliliği de bizleri şaşırtmamalıdır. İyi öğretmenin sırrı olan duygudaşlık [sympathy] her âlimde yoktur ama her halis âlim, farkına varabilecek kimselere öğrenme için nasıl çabalanacağına dair bilgisinden bir şeyler aktarma becerisine sahiptir. Onun öğretme gücü, bir âlimin tutkularından pek uzak olan kimselerce bile hissedilecek şekilde bilgisinin ilhamı ve gücünden ve öğrenim meşgalesi içinde yoğunlaşmış olmasından gelir. Yine de öğrenimi ve duygudaşlığı hazır olan, bildiklerini aktarma becerisi üst düzeyde olan âlimler bile gayretli okutmanlardan farklı olacaklardır. Bahsettiğimiz âlim-öğretmen kuralları gayet iyi bilebileceğini düşünebiliriz ancak yine de öğrencilere varılması gereken sonuçları öğret-

mek onların hedefleri arasında yer almayacaktır. Bir kişi kendisine on farklı şekilde kedi çizmeyi veya bir göz çiziminde izlenebilecek bir düzine püf noktayı öğretecek sanat okuluna gidebilir ancak burada bahsedilen anlamda âlim-öğretmen ona nasıl boya yapılacağını ya da çizmeyi değil nasıl bakması gerektiğini öğretecektir. Bu tarz bir âlim telaffuzu kuvvetli birisi olabileceği gibi kendi şüphe ve tereddütlerini bir kenara bırakamayan birisi de olabilir ama âlim olduğu için kendine has bir sesle konuşmak onun karakteristik özelliğidir. O, öğrenimin, bir sertifika kazanma veya bir sınav geçme aracı olarak görülerek ayaklar altına alınmasının tamamen dışındadır.

Bir üniversitenin, âlimlerinin bireysel gücünün ötesinde bir öğretme gücünden fazlasına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Üniversite tek bir önemli şahıstan ilham alan bir akademi değil, birbirlerinin hem kişisel hem de bilgiye ilişkin kusurlarını karşılayan bir âlimler grubudur. Üniversitede çok farklı çeşit öğretmenler yer alır ve her biri gücünü diğer tarzlarla ilişkisine borçludur. Tüm sorularımıza cevap veren ifade becerisi çok yüksek bir öğretim görevlisine teveccüh gösterdiğimizde onun yalnızca hayat dolu ve üstün bir akıl sahibi olduğunu değil, aynı zamanda günlük iletişimde olduğu, ifade becerisi kendisinden daha düşük ancak ondan daha üstün ve orijinal beyinlerin sözcüsü olduğunu da hatırlamalıyız. Sözcüsü olduğu kimseler olmadan onun var olması mümkün değildir. Şu durumda bir üniversite insanoğlunun cehaletine ve zayıflığına göre mükemmel tasarlanmış bir kurumdur. Bunun nedeni ise ortaya çıkması durumunda bir dehayı barındıracak ortama sahip olmakla birlikte, üniversitenin kusursuzluğu böyle bir dehanın belirmesine de bağlı değildir. Buna ilaveten, Avam Kamerası veya kadim bir şirket gibi üniversite de, açıktan öğretmediği anlarda bile bir şeyler kazandırır, bunların başında sohbet usulleri [manners of conversation] gelir.

Âlim, öğretmen ve öğretilmeye gelenler, yani lisans öğrencileri: öğrencilerin de belli özellikleri vardır. En başta, üniversite öğrencisi bir çocuk ya da çömez değildir. Üniversiteye gelene kadar okula gitmiş, entelektüel ve ahlaki bakımdan yeterince öğrendikten sonra artık açık denizde şansını denemeye yetecek seviyeye gelmiştir. Yani o ne çocuktur ne de yetişkin, yaşamın orta yerinde daha fazlasını bilmeyi isteyecek kadar yaşamı ve kendisini bildiği garip bir noktada durmaktadır. Neyi sevdiğini henüz bilmemektedir ancak zamanın geçmesi, rakiplerin ortaya çıkması ve tesadüflerin belirsizliği bakımından da endişeli değildir.

Peri masallarında geçen şu satırlar adeta onu tanımlamaktadır: entelektüel kısmetini aramaya gelmiştir. Ancak okuldan üniversiteye geçiş yapan ilk o olmadığı için de nelerle karşılaşabileceğini hiç bilmeyen bir yabancı değildir. Bu nedenle üniversiteye vardığında kendisine her şeyin açıklanması gerekmez. Ait olduğu gelenek ona o ana kadar herhangi bir şey öğretmişse, entelektüel kısmetinin tamamını bir kerede üç yıllık üniversite yaşamında bulamayacağını da öğretmiş olması gerekir. O nedenle üniversite öğrencisinin öğretilmek üzere üniversiteye adım attığında nelerle karşılaşabileceğini ve üniversiteden nasıl faydalanabileceğini bildiğini de varsayabiliriz.

Peki, öğrenci üniversitede ne bulacaktır? Eğer şanssız değilse, öğrenimi kendine meşgale edinmiş kadınlar ve erkeklerin yanı sıra, kendisine de bu yoğun aktiviteye katılması için gönderilen bir davet bulacaktır. Böylesi bir davet ise yaşam boyu öğrenim tutkusuna sahip olanlara da olmayanlara da gönderilir. Üniversite âlim yetiştirmek için ortaya atılmış bir icat değildir, ülküsü yalnızca âlimlerin bulunduğu bir dünya kurmak da değildir. 400 yıl boyunca İngiltere’de âlim olacak kişiyle sıradan insan olacak kişi aynı sıralardan geçmiştir ki bu gelenek bizim burada bahsetmeye çalıştığımız üniversite fikri geleneğidir.

Bunun da ötesinde, bir üniversite, öğrencisine içinden takip etmek üzere seçimini yapacağı çeşitli bölümler ve programlar sunar. Tabii ki üniversite bu programlarda okutulacak dersler bakımından seçicidir çünkü en başta âlimlerin dikkatini verdikleri her konunun öğrenciye öğretilmeye uygun olmayacağı aşikârdır. Bu seçimlerin nasıl, neye göre yapıldığını söylemek de zordur. Bazı konular eskiden beri öğretilen konularken, diğer konular daha yeni, tip ve hukuk gibi alanlar ise yarı-profesyonelidir. Diğer bazı alanların reel dünya ile bağlantıları oldukça az olabilmektedir. Kesin bir şey varsa o da bu alanların üniversite programlarında yer almasının nedenlerinin ne mesleki olarak kullanışlı ne de öğretimi ve test edilmelerinin kolay olmalarıdır. Gerçekte hepsinin tek ortak özelliği ilim sahaları olarak kabul edilmiş olmalarıdır. Her bir alan öğrenim meşgalesini yansıtır ve son tahlilde iyi özümzendiklerinde her birisi kendi içinde eğitime gücüne sahiptir. Bu dalların hepsi birlikte düşünüldüğünde devam eden bir sohbet olarak üniversiteyi temsil ederler ve bu şekilde üniversite öğrencisi, üniversiteyi tek bir sesin duyulduğu bir enstitü ya da seslerin aşırı üslupçuluğa bağlı kalınarak çıktığı sanat fen okulu ile bir tutma yanlışına düşmeyecektir.

Öğrenci için üniversiteyi diğer yerlerden ayıran özelliklerden birisi de şudur: üniversite, öğrencine öğretmenleri, öğrenci arkadaşları ve kendisiyle devamlı bir sohbet çerçevesinde bir eğitim imkânı veren, ancak ona bir meslek kazandırma ya da ticaretin püf noktalarını öğretme, yaşadığı toplum için gelecekte göreceği bir hizmete ön hazırlığı sağlama ve yaşam boyunca kendisine eşlik edecek bir ahlaki ve entelektüel donanımı öğrenciye kazandırma türü hedefleri olmayan yerdir. Ne zaman ki üniversiteye gizli bir amaç atfedilir, o zaman eğitim (ki amaçlarla değil kişilerle ilgilenir) arka kapıdan sessiz adımlarla sızıdır. Sağlaması umulan güç dolayısıyla girişilen öğrenim meşgalesinin köklerini aç gözlü bencillikte aramak gerekir. Öğrenim “sosyal amaç” uğruna yapıldığında daha az bencil ya da daha az aç gözlü değildir. Üniversitenin ise bencillik ya da aç gözlülük ile uzaktan yakından hiç alakası yoktur. Üniversite programının amaçlar, hedefler şeklinde bir tasarımı yoktur; öğretmenler, öğrencinin ne tür bir idareci yapılabileceği ya da nasıl bir okul müdürü olabileceğiyle değil, öğrencinin bizzat kendisiyle, ne düşündüğüyle, aklının kalitesiyle, ölümsüz ruhuyla ilgilenirler. Böyle bir üniversite fikrinde, amaçları olan bir eğitim söz konusu değildir.

Üniversitenin lisans öğrencisine öğreteceği bir şey daha vardır ki ben bunu üniversitenin doğasından gelen en önemli özelliği olarak kabul ediyorum çünkü bu özellik sadece üniversiteye hasır ve ne bir başlangıç ne de bir son olarak üniversite eğitiminin doğasında kök salmıştır. Bir insan hayatının herhangi bir döneminde yeni bir öğrenim dalını keşfedebilir veya yeni bir etkinliğe girişebilir ancak üniversite dışında bunu yapmak istediği zaman az bulunan zaman ve enerji gibi fırsatları yeniden düzenleme gibi bir zorunlulukla karşılaşacaktır. Yaşamın ileriki yıllarında insanların sorumlulukları oldukça artmış olacağı için, bu sorumluluklardan kurtulmak kolay olmayacaktır. Üniversiteye has olan yukarıda bahsettiğimiz özellik ise üniversitenin, insana, hayat akarken bir ara dönem imkânı vermesidir. Üniversite, insana yeni şeylere bağlanma zorunluluğunda kalmadan gençliğin bağlılıklarını bir kenara bırakma fırsatını sunmaktadır. İşte burada telafisi olmayan olayların akışına bir ara bulur insan; sırtımızda karar verme yükü olmaksızın dünyaya ve kendimize dönüp bakma imkânı buluruz. Bir çözüm arama gereksinimi duymadan gizemleri tatma anı işte bu ara dönemde bulunur. Ve bunların tümü bir entelektüel boşluk içinde değil, etrafımız medeniyet tecrübemiz ve miras aldığımız öğrenme ve edebiyat ile sarılı iken

gerçekleşir. Üniversitenin sağlayacağı bu ara dönemde yalnız da değildir, benzer kimselerle birlikteyizdir. Yine bu ara dönemde uğraşımız her şeyden izole halde tek başına bir meşgale değil, tanınmış bir öğrenim dalını çalışmanın verdiği disiplin altında devam eden iştigal durumudur. Ve bu ara dönem eğitimimizde ne bir ilk adım (nasıl davranıp düşüneceğini hiç bilmeyenler için) ne de hesap gününe hazır bir adam için son adımdır, aksine yaşamın vasatıdır [ortasıdır]. Bu ara dönem bir nefeslik ara gibi çok sıradan olmadığı gibi, bence hiçbir genç kadın ya da erkek böyle bir fırsat için “teşekkürler” demeyecektir çünkü bu ara, hareket halinde olmanın sona erdiği bir an değildir, kendine has yeni bir etkinlik anıdır.

Bu fevkalade fırsatın nasıl ortaya çıktığını belirlemek zor olacaktır. Belki de [Lcuretius’un insan organlarının ortaya çıkışını bağladığı neden gibi] ondan farklı ölçülerde yararlanabilecek insanların olduğundan ortaya çıkmıştır. Ne olursa olsun bu fırsat Avrupa’daki her üniversitenin öğrencilerine belli ölçüde sağladığı bir şeydir. Bu fırsattan yararlanılması önceden hazırlıklı olunmasına bağlıdır [anaokulunda öğrenmesi gereken şeyi bilmeyen hiç kimse ondan faydalanamaz] ancak önceden var olan herhangi bir ayrılacağı ya da boş zamana, yani geçimi sağlama zorunluluğunun yokluğuna –öğrenci olmanın sağladığı ayrıcalık zaten geçim sıkıntısı tasasının olmamasıdır- bağlı değildir. Bazıları, yanlış anlama riskine girerek, yukarıda söyleneni üniversitenin karakteri olarak gösterebilir; örneğin bahsettiğimiz bu ara döneme ‘geçiş dönemi doktrini’ adını verebilir. Ancak böylesi bir doktrin bir Ekim sabahı lisans öğrencisi olmanın hissettirdiklerinin kısa bir ifadesi olmaktan öteye geçemeyecektir. Neredeyse geceden sabaha “boş vakti bol sınıf”a ait olan bizler Adem’in laneti olan çalışma ve oyun arasındaki ayırmadan azat edilmişizdir. Önümüzde açılan şey ise bir yol değil, engin bir denizdir ve bu denizde tek yapmamız gereken yelkenlerimizi esen rüzgâra açmaktır. Derhal bir varış noktası belirleme ihtiyacımız da yoktur o an, görev bas-kısı yok olmuştur, can sıkıntısı ve hayal kırıklığı anlamı olmayan kelimeler haline gelmiştir, ölüm ise akla gelmez. Ancak sona ermek geçiş döneminin doğasında vardır, zira her şeyin bir zamanı vardır ve hiçbir şey ona ayrılan zamanın ötesine uzatılmamalıdır. Ebedi lisans öğrencisi kaybedilmiş bir ruhtur.

Peki ya hasat? Hiç kimse bizim bahsettiğimiz anlamdaki bir üniversiteden üniversiteye geldiği andaki gibi ayrılmaz. Öğrencinin kendisine öğretilenler sonucunda entelektüel olarak belli bilgiyi elde ettiği ve daha

da önemlisi belirli bir zihin disiplinine, neticelerin kavrayışına ve yetileri üzerinde daha büyük bir kontrole kavuştuğu farz edilebilir. Böyle bir üniversiteden çıkacak öğrenci belki de “nokta-i nazar” a sahip olmanın yeterli olmadığını, ihtiyacımız olanın *fikirler* olduğunu bilecektir. Üniversiteden inandığı şeyin doğruluğunu kanıtlamak için kanıtlar elde etmiş olarak değil onu entelektüel holiganların çok uzağında bir yere koyacak bir yerde mezun olacaktır. Ve hangi konularda eğitilmişse, anlamı insanoğlu ileri götüren şeylerde arayacağı ve bulacağı beklenebilir. Kısacası, üniversitede geçirdiği süre öğrenciyi mezun olur olmaz geçimini sağlayacak şeylerle etkin bir şekilde donatmamış olabilir ancak daha manalı bir hayat sürmesine yardımcı olarak bazı şeyleri öğrenmiş olacaktır. Ve üniversite, öğrencisini bir ahlaki düşünce teçhizatı ya da bir hazır dikim ahlak elbisesi ile donatmayacaktır. Üniversitenin ahlaken öğrencisine kazandıracığı şey, ahlaki hassasiyet menziline genişletme fırsatı vermek olacaktır. Öğrenci, ergenlik döneminin gürültülü ve çelişkili mutlak'larını yozlaştırılması daha zor bir şeylerle değiştirme imkânını üniversitede bulacaktır.

Diğer muazzam etkinlikler gibi öğrenim meşgalesi de kaçınılmaz olarak muhafazakârdır. Üniversite her zayıf yeli yakalamak için ağır ağır sallanan bir filika değildir. Üniversitenin kulak vermesi gereken eleştirilenler öğrenim meşgalesini ciddiye alanlar ve onu kendisine dert edenlerdir, yoksa üniversiteyi olmadığı bir şey için kusurlu bulanlar değildir. Her nasıl olduysa son yıllarda üniversite fikri “yüksek eğitim”, “ileri eğitim” “yetişkinler için eski bilgilerin tazelenip yenilerinin öğrenildiği kurslar” [refresher courses] gibi üniversite ile alakasız şeylerle karıştırılır oldu. Bu kafa karışıklığının giderilmesi için bir şeyler yapmanın zamanı geldi. Bunun nedeni “yüksek eğitim” ve benzeri kavramların başka üniversitenin ait olduğu dünyadan çok başka bir dünya olan güç ve çıkar, sömürü, sosyal ve bireysel bencillik ve dünyasına ait olmalarıdır. Ve bu dünya oldukça güçlüdür, zengin, müdahaleci ve iyi niyetlidir. Ancak kendini de hiç eleştirmeyen, tüm dünyayı kendi dünyasından ibaret sanan ve kendi amaçlarına katkıda bulunmayan ne varsa hepsinin yanlısta olduğunu düşünen de bir dünyadır bu. Üniversite bu dünyanın himayesi altında girme olasılığının farkında olmalıdır. Aksi takdirde üniversite doğal haklarını yok yere sattığını fark edecek, dünya edebiyatını ve dillerini çalışmak ve öğretmek yerine tercümanları eğiten, bilimle meşgul olmak yerine elektrik mühendislerini ve endüstri kimyagerlerini

yetiştiren, Tarih'i çalışan değil Tarih'i üst amaçlar için çalışılıp öğreten ve başlı başına kadın ve erkekleri eğiten değil onları toplumda belli konumları doldurmak için eğiten bir yer haline gelecektir.

Diğer her şey gibi üniversitenin de ait olduğu toplumda bir yeri olduğu muhakkaktır ancak bu yer toplumda sürdürülmekte olan diğer bir etkinliğe katkıda bulunma fonksiyonunun icra edildiği bir yer değil, üniversitenin yalnızca kendisi olduğu yerdir. Üniversitenin her şeyden önce gelen işi öğrenim meşgalesinde bulunmaktır. Bir üniversitede bunun yokluğunu telafi edecek hiçbir şey yoktur. İkincisi, üniversitenin temel ilgisi öğrenim meşgalesi sırasında ortaya çıkacak türdeki eğitimidir. Öğrenim yozlaşır ve salt araştırma halini aldığı, öğretim yalnızca talimat verme haline geldiğinde, öğrencinin tüm zamanını alır ve öğrenciler de bitkin ve heyecansız olarak üniversiteye entelektüel kısmetlerini aramaya değil de prezantabl bir ahlaki ve entelektüel donanım elde etmeye ve sohbetin usullerini anlama isteği olmadan yalnızca iş bulmaya yetecek beceri ve dünya sömürüsünün kapısını aralayacak sertifikayı temin için geldiklerinde üniversite dediğimiz şey sona ermiş olacaktır. ▽

